

Hoofdlijnenbrief SLOA 2013-2014

Versie: Definitief
Datum: 30 maart 2012

Colofon:
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Directie Voortgezet Onderwijs
W.T.H. Timmerman
T +31-70-412 4400
F +31-70-412 3450
w.t.h.timmerman@minocw.nl
Rijnstraat 50 | Den Haag
Postbus 16375 | 2500 BJ Den Haag

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	SLO	6
2.1	Taken SLO	6
2.2	Integrale benadering	6
2.3	Evaluatie SLO-activiteiten	7
2.4	Programmalijnen	7
2.4.1	Curriculummonitoring- en evaluatie	7
2.4.2	Vakvernieuwing	7
2.4.3	Excellentie, talentontwikkeling en maatwerk	8
2.4.4	Curriculum en leraren	8
2.4.5	Leermiddelen en ICT	9
2.4.6	Doorlopende leerlijnen	9
2.4.7	Samenhang in het curriculum.....	10
2.4.8	Curriculum en toetsing	10
3.	Cito	12
3.1	Expertisecentrum Cito	12
3.1.1	Onderzoek en ontwikkeling	12
3.1.2	Ondersteuning Caribisch Nederland, Aruba, Curaçao en St. Maarten	12
3.1.3	Toetsontwikkeling Olympiades	13
3.2	Onderwijsondersteunende activiteiten primair onderwijs	13
3.2.1	Peilingen voor het onderwijsniveau (PPON)	13
3.2.2	Centrale eindtoets	13
3.2.3	Leerling- en onderwijs volgsysteem speciaal basis onderwijs.....	13
3.2.4	Leerling- en onderwijsvolgsysteem voortgezet speciaal onderwijs...	13
3.3	Onderwijsondersteunende activiteiten voortgezet onderwijs	14
3.3.1	Centrale examens.....	14
3.3.2	Toetsen rekenen VO	14
3.3.3	Gebruik van de computer bij de afname van digitale examens en toetsen	14
3.3.4	Nieuwe examenprogramma's tweede fase	15
3.3.5	Nieuwe examenprogramma's vmbo	15
3.3.6	Aandacht voor het verhogen van het niveau van het schrijven bij voortgezet onderwijs.....	15
3.4	Onderwijsondersteunende activiteiten mbo	15
3.5	Nulactiviteiten	16
4.	Praktijkgericht onderzoek primair en voortgezet onderwijs (LPC)	17
4.1	Programmalijn 1: Doorlopende leerlijnen taal en rekenen	17
4.2	Programmalijn 2: De kwaliteit van de leraar.....	17
4.3	Programmalijn 3: Passend onderwijs en zorg.....	17
4.4	Programmalijn 4: Het organiseren van leren en leerprocessen.....	18
4.5	Programmalijn 5: School en omgeving	18
4.6	Programmalijn 6: De rol van bestuur en management bij de het realiseren van goede onderwijskwaliteit	18
4.7	Aanpassing in programmalijn 3: Passend onderwijs.....	18
4.8	Uitgangspunten 2012-2013 gehandhaafd.....	19
4.9	Beëindiging subsidie.....	19
5.	Praktijkgericht onderzoek middelbaar beroepsonderwijs (ecbo).....	20
5.1	Programmalijn 1: Functies van het beroepsonderwijs	20
5.2	Programmalijn 2: Leven lang leren.....	21
5.3	Programmalijn 3: Pedagogisch-didactisch handelen opleiders	21
5.4	Programmalijn 4: Beleid, bestuur en organisatie.....	21
5.5	Programmalijn 5: doorstroom in en rond het mbo.....	22
Bijlage 1:	Overige onderwijsondersteunende activiteiten	23
	Hoogbegaafden	23
	Bèta-Olympiades	23

Duurzame ontwikkeling	24
Burgerschap	24
HVO en SOVO	24
Kortlopend veldonderzoek	24
Nulactiviteiten.....	24
Bijlage 2: Budgettair kader 2013-2014	26
Bijlage 3: Bijlage 3 Procedure voor aanvragen 2012	27

1. Inleiding

De Hoofdlijnenbrief 2013-2014 bevat de uitgangspunten voor activiteiten die in het kader van de Wet subsidiëring landelijk onderwijsondersteunende activiteiten (Wet SLOA) worden uitgevoerd. Het gaat daarbij om onderwijs ondersteunende activiteiten van de Stichting Leerplanontwikkeling (SLO), Stichting Cito Instituut voor Toetsontwikkeling (Cito), de drie Landelijke Pedagogische Centra (LPC): Algemeen Pedagogisch Studiecentrum (APS), Christelijk Pedagogisch Centrum (CPS) en KPC-Groep (KPC) voor primair onderwijs (po), voortgezet onderwijs (vo) en het Expertisecentrum Beroepsonderwijs (ecbo) voor beroepsonderwijs en volwasseneneducatie (bve). Het resultaat is tot stand gekomen met bijdragen van SLO, Cito, de LPC, ecbo, de PO-raad, de VO-raad en de MBO raad.

Net als bij de Hoofdlijnenbrief SLOA 2012-2013 is een aantal thema's uit het regeerakkoord sturend geweest bij het opstellen van deze Hoofdlijnenbrief. Het gaat daarbij voornamelijk om de komst van uniforme toetsen en examens en het verbeteren van de doelmatigheid van de kennisinfrastructuur door besparing op systeemkosten, tegengaan van het versnipperen en het bevorderen van samenwerken.

SLO draagt door middel van leerplanontwikkeling bij aan de mogelijkheden van leraren en schoolleiders om leerdoelen en -inhouden beter op elkaar te laten aansluiten en af te stemmen. SLO ontwikkelt hiervoor de kerndoelen, examenprogramma's en andere leerplankaders die aan landelijke toetsen en examens in po, vo en bve ten grondslag liggen. Dit perspectief is in hoofdstuk 2 (pagina 6 e.v.) terug te vinden.

Cito ontwikkelt de centrale examens van het voortgezet onderwijs. De verdere ontwikkeling van de digitale centrale examens heeft momenteel bijzondere aandacht. Daarnaast ontwikkelt Cito in het kader van de aandacht voor doorlopende leerlijnen de centraal ontwikkelde toetsen en examens voor het middelbaar beroepsonderwijs, de rekentoetsen voor het voortgezet onderwijs en de centrale eindtoets voor het primair onderwijs. Dit perspectief is in hoofdstuk 3 (pagina 12 e.v.) terug te vinden.

De in het regeerakkoord genoemde noodzaak tot verbetering van de doelmatigheid van de kennisinfrastructuur wordt bevestigd door het advies "*Nationaal Plan Onderwijs/Leerwetenschappen*" (Vergaderjaar 2010-2011, Kamerstuk 31288 nr. 151). In dit plan, opgesteld door een commissie o.l.v. de heer Thom de Graaf, wordt onder andere voorgesteld om onderwijsonderzoek en kennisverspreiding te concentreren onder één coördinatie- en regieorgaan, onder auspiciën van NWO, waarbij open competitie het uitgangspunt is. Ik heb mede op basis van dit advies besloten de kennisinfrastructuur te herstructureren. Deze herstructurering betekent dat naar verwachting de subsidiering aan de LPC eindigt na 2013; de LPC zijn vorig jaar hierover geïnformeerd. Het voornemen om de kennisinfrastructuur te herstructureren, en daarmee ook de subsidie aan de LPC te beëindigen, is tijdens het Algemeen Overleg over Onderwijsbegeleiding met de Tweede Kamer op 5 oktober 2011 besproken en kon daar rekenen op algemene instemming. De Tweede Kamer en de SLOA-instellingen worden dit voorjaar nader geïnformeerd over mijn voornemens voor een vernieuwde kennisinfrastructuur.

Slechts een deel van de periode van deze Hoofdlijnenbrief SLOA 2013-2014 – namelijk alleen 2013– wordt gebruikt voor praktijkgericht onderzoek. Dit betekent concreet een beperking tot eenjarige projecten uit te voeren en af te ronden in 2013. Deze projecten dienen in te zetten op verankering van de

resultaten die bijdragen aan een succesvolle invoering van eerder ontwikkelde interventies. Voor de drie LPC staat het uit te voeren praktijkgericht onderzoek (Research and Development / R&D) van 2013 centraal naast de meerjarige activiteiten die reeds van start zijn gegaan onder het regime van de Hoofdlijnenbrieven 2011-2012 en 2012-2013. Het perspectief voor de LPC is in hoofdstuk 4 (pagina 17 e.v.) terug te vinden.

Ten aanzien van bve gaat deze Hoofdlijnenbrief door op de in de afgelopen jaren ingeslagen weg van het landelijk expertisecentrum beroepsonderwijs (ecbo). Ecbo ontwikkelt vanuit een meerjarig perspectief - onder inhoudelijke aansturing van een programmaraad - een jaarlijkse onderzoeksprogrammering. Echter, voor de subsidiëring van ecbo geldt hetzelfde als voor de LPC: ik ben voornemens de subsidiëring van ecbo via de wet SLOA te beëindigen en deze Hoofdlijnenbrief dient in dat kader geplaatst te worden. Het perspectief voor ecbo is in hoofdstuk 5 (pagina 20 e.v.) terug te vinden.

2. SLO

De activiteiten van SLO in 2013 zullen grosso modo aansluiten op de in 2012 gestarte projecten. Ze passen binnen de in 2011 vastgestelde acht programmalijnen. Vooralsnog is er geen aanleiding daarin wijzigingen aan te brengen. Dit betekent dat voor de programmering van 2013 SLO de programmalijnen als ordeningsprincipe zal hanteren. De projectvoorstellen worden op eenzelfde aggregatieniveau ingediend als in 2011, daarna vindt uitwerking plaats in concrete projecten waarover afstemming met de opdrachtgever wordt gezocht. De veldprojecten zullen geheel indalen in de reguliere taken. Met de te volgen procedure wordt geanticipeerd op de voorgenomen meerjarige programmering zoals in de herziene wet SLOA wordt voorzien.

De regierol van SLO zal in 2012 in belangrijke mate een rol spelen in de programmering, alsmede de ook door OCW gewenste advisering en ondersteuning door SLO aan OCW op het terrein van leerplanontwikkeling.

2.1 *Taken SLO*

De taken van SLO laten zich als volgt omschrijven:

- ontwerpen en valideren van landelijke leerplankaders (kerndoelen, eindtermen, examenprogramma's, referentieniveaus, doorlopende leerlijnen);
- ontwikkelen en (in praktijkpilots) beproeven van voorbeeldmatige leerplanvarianten (op school- en vakniveau) en voorbeeldlesmateriaal (op klas- en lesniveau);
- kennisontwikkeling (door middel van onderzoek) en deskundigheidsbevordering (onder andere via publicaties, advisering) op curriculumterrein;
- wetenschappelijke onderbouwing en internationale oriëntatie van leerplanontwikkeling;
- regievoering over activiteiten in de leerplanketen;
- advisering en ondersteuning van de overheid met betrekking tot leerplanontwikkeling.

2.2 *Integrale benadering*

SLO streeft naar een integrale benadering van leerplanontwikkeling ten einde relevante, consistente, bruikbare, effectieve en duurzame opbrengsten te realiseren. SLO doet dat op de volgende wijze:

- feitelijk ontwikkelwerk wordt voorafgegaan door monitoring en trendanalyse van informatie uit wetenschap, onderwijspraktijk en samenleving, bevindingen daaruit leiden via debat en overleg tot agendering van verbeter- en innovatieprojecten;
- het ontwikkeltraject wordt zoveel mogelijk ondersteund door onderzoek, met veel aandacht voor tussentijdse evaluatie gericht op verbetering van conceptproducten;
- van meet af aan wordt geanticipeerd op implementatie en opschaling van de ontwikkelopbrengsten door samenwerking met ter zake relevante partners (in met name opleiding, begeleiding en nascholing).

2.3 Evaluatie SLO-activiteiten

Evaluatie neemt een belangrijke plaats in van het begin tot aan het eind van een ieder project. De evaluatieactiviteiten richten zich op het versterken van de bruikbaarheid en effectiviteit van het werk van SLO. Formatieve evaluatie speelt hierbij een belangrijke rol. Afhankelijk van de fase en invulling van het project wordt gebruik gemaakt van:

- collegiale consultatie en feedback (binnen SLO-organisatie);
- vergelijking van het ontwikkelde materiaal met een checklist van gewenste kenmerken van onderdelen van het ontwerp (screening);
- raadpleging over voorstellen en concepten bij SLO-externe deskundigen (individueel of in groepsverband bijv. via focusgroepen). Daarin is vrijwel altijd een belangrijke rol weggelegd voor leraren (en soms ook schoolleiders). Daarnaast wordt een belangrijke inbreng verwacht van andere deskundigen uit kringen van: vakverenigingen, lerarenopleiding en –nascholing, (vakinhoudelijk, vakdidactisch en onderwijskundig) onderzoek, onderwijsbegeleiding, expertisecentra op deelgebieden, inspectie, uitgevers; examen- en toetsontwikkeling en organisaties van onderwijsbestuurders en schoolleiders;
- try-outs met conceptproducten in school- en klaspraktijk;
- regelmatig bilateraal overleg met opdrachtgever (OCW).

2.4 Programmalijnen

2.4.1 Curriculummonitoring- en evaluatie

Binnen leerplanontwikkeling kan men grofweg drie fasen onderscheiden: (i) analyse van trends; (ii) ontwikkeling van leerplanproducten; (iii) bevorderen van implementatie en opschaling. Om te komen tot succesvolle leerplanvernieuwingen is het van belang dat monitoring en evaluatie in alle drie fasen een rol spelen.

De trendanalyse is gericht op signalering en duiding van trends in beleid, wetenschap, praktijk en opbrengsten van onderwijs met als doel te komen tot programmeringsvoorstellen voor leerplanontwikkeling. Signalering van problemen is een voorwerp van aanhoudende zorg (een kwestie van 'leerplankundige voelsprietten uitgestoken houden'). Tot de uitvoering van een meer diepgaande probleemanalyse wordt overgegaan indien tussentijdse signalen daartoe aanleiding geven. Over de bevindingen van de trendanalyse wordt gerapporteerd in de vorm van een tweejaarlijks, thematisch geordend 'Curriculumverslag'; in 2013 voorziet SLO de publicatie van het eerste Curriculumverslag. Om te komen tot de ontwikkeling van hoogwaardige leerplanproducten is het van belang dat er tijdens de leerplanontwikkeling zelf voldoende aandacht is voor formatieve evaluatie van tussenproducten.

Het stimuleren en monitoren van implementatie en opschaling bestaat enerzijds uit de evaluatie van (veelal in pilot ontwikkelde) leerplanvernieuwingen en anderzijds uit het monitoren van de daadwerkelijke invoering van leerplanvernieuwingen.

2.4.2 Vakvernieuwing

Bij vakvernieuwing kunnen diverse activiteiten voor het primair en voortgezet onderwijs worden onderscheiden:

- In 2012 is gestart met de opzet en vulling van de zogenaamde digitale vakportalen. Daarin wordt per vakkencluster de grote hoeveelheid aan leerplankundige informatie (over beleid, schoolpraktijk en leeropbrengsten) uit alle sectoren systematisch geordend en inzichtelijk gemaakt. De informatie

in de vakportalen wordt voor derden ontsloten en zal intern gebruikt worden voor vakspecifieke trendanalyse. De opbouw en de vulling van vakportalen zal tevens worden benut ter intensivering van de werkrelaties met verschillende ketenpartners (vakverenigingen, lerarenopleidingen, CvE, Cito etc.). Vanaf 2013 zal gedurig onderhoud van de vakportalen plaatsvinden.

- Ten tweede worden ter actualisering van de inhoud van het onderwijs ontwikkelactiviteiten uitgevoerd voor uiteenlopende vakken en vakgebieden, een en ander na afstemming met het ministerie van OCW.
- Een derde belangrijke activiteit zal betrekking hebben op het ontwerpen en valideren van kernprogramma's in doorlopende leerlijnen. Op basis van de kernprogramma's worden ook voorbeeldmatige uitwerkingen op meso- en microniveau (school en klas) ontwikkeld met scholen.

Voor alle sectoren zullen de nog te ontwikkelen kernprogramma's de basis vormen voor de inhoudelijke metadatering van leermiddelen. Bij metadatering worden leermiddelen van een label voorzien waarin de kenmerken van de inhoud worden vastgelegd; hierdoor kunnen zoeksystemen worden gevoed. In nauwe samenwerking met Kennisnet en de GEU levert SLO vanuit haar kerntaak hiertoe een inhoudelijke bijdrage.

2.4.3 Excellentie, talentontwikkeling en maatwerk

Van scholen en leraren in het (speciaal) primair- en (speciaal) voortgezet onderwijs wordt in toenemende mate aandacht gevraagd voor excellentie, talentontwikkeling, maatwerk en zorgbreedte. Maatwerk is geboden om beter in te kunnen spelen op verschillen tussen leerlingen, prestaties te verbeteren en talenten optimaal te benutten. SLO wil een bijdrage leveren aan het versterken van opbrengstgericht werken door het ontwikkelen van praktische handreikingen en materialen voor scholen en leraren. Ook wordt gekeken hoe mogelijkheden voor intensivering of uitbreiding van onderwijstijd benut kunnen worden voor maatwerk. In de context van passend onderwijs werkt SLO aan versterking van het onderwijszorgprofiel van scholen door hen te ondersteunen bij het vormgeven van passende leerlijnen voor verschillende groepen zorgleerlingen.

Binnen het brede streven naar maatwerk bestaat momenteel een krachtige wens naar voldoende uitdaging in het onderwijsaanbod voor de beter presterende leerlingen. Om scholen te ondersteunen het aanbod voor alle excellente leerlingen, waaronder hoogbegaafde leerlingen, te versterken, richt SLO zich op het ontwikkelen van verrijkingslijnen en verrijkingsmaterialen en een samenhangend lessenaanbod voor talentontwikkeling. Een opbrengstgerichte aanpak van talentontwikkeling staat daarbij centraal, met aandacht voor signalering van onderwijsbehoeften en gerichte monitoring van leeropbrengsten.

Ook de Olympiades (die door SLO gecoördineerd worden) en Acadin (het landelijk digitale platform voor cognitief talent dat door SLO beheerd en ontwikkeld wordt, in samenwerking met Kennisnet) dragen bij aan het inrichten van een rijke leeromgeving voor excellente leerlingen. Daarnaast heeft SLO een taak in de coördinatie van informatie en communicatie over hoogbegaafdheid en excellentie in het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs. De activiteiten binnen deze programmalijn worden afgestemd met de stimulering van excellentie vanuit het Platform Bèta Techniek/School aan Zet.

2.4.4 Curriculum en leraren

Leraren vormen de spil bij de praktische uitwerking van beleidswensen (van overheid en school) voor de onderwijspraktijk. Het is aan de school en leraren te komen tot een samenhangend curriculum dat tegemoet komt aan wensen ten

aanzien van vakvernieuwing, maatwerk (inclusief talentontwikkeling en zorgbreedte), inzet van (digitale) leermiddelen, doorlopende leerlijnen en adequate toetsing. In de praktijk blijkt dit een complexe aangelegenheid: Wat nemen we als school/leerjaar/sectie/etc. op in het onderwijsprogramma (en wat niet)? Wie bepalen dat, en op welke wijze? Hoe ontwikkelen we een optimaal programma voor alle leerlingen? Het gaat daarbij om een combinatie van individuele bekwaamheden van leraren en het in teamverband kunnen werken aan leerplanontwikkeling.

SLO beschikt door de uitvoering van haar kerntaken over veel kennis en materialen die ook goed benut kunnen worden voor professionalisering gericht op de toerusting van leraren, team- en schoolleiders die binnen hun school bezig zijn met leerplankundige taken. Binnen deze programmalijn bewandelt SLO daartoe twee wegen. De ene weg loopt via de ontwikkeling, beproeving en opschaling van pilotmodules op het terrein van leerplankundige scholing van leraren. De andere weg loopt via het inbrengen van actuele inzichten op curriculair gebied bij lerarenopleidingen en -nascholing.

Samenwerking vindt plaats met relevante organisaties van leraren en lerarenopleidingen, waaronder de Onderwijscoöperatie en School aan Zet.

2.4.5 Leermiddelen en ICT

Leermiddelen (zowel digitaal als niet-digitaal) vormen een belangrijke component van het curriculaire krachtenveld. Zij zijn belangrijk bij het operationaliseren van het beoogde leerplan en beïnvloeden het in de schoolpraktijk gerealiseerde leerplan in hoge mate.

De programmalijn leermiddelen wordt geconcretiseerd vanuit het Kenniscentrum Leermiddelen (KCL). SLO onderzoekt de ontwikkeling en het gebruik van leermiddelen en het gebruik van ICT bij de realisatie van het leerplan. In 2012 is onderzoek naar trends in de praktijk op het gebied van leermiddelen gedaan ('Leermiddelenmonitor'). In 2013 wordt op basis van dit onderzoek een bijdrage geleverd aan de verbetering van de kwaliteit van leermiddelen en het gebruik ervan.

Eind 2012 is de samenvoeging van Leermiddelenplein van SLO en Wikiwijs van Kennisnet voorzien. Op dit moment is niet duidelijk hoe dat zal uitwerken in de programmering voor SLO.

2.4.6 Doorlopende leerlijnen

SLO draagt door middel van leerplanontwikkeling bij aan de mogelijkheden van leraren en schoolleiders om leerdoelen en -inhouden beter op elkaar te laten aansluiten en afstemmen. Dat gebeurt door het analyseren, ontwikkelen en aanpassen van leerdoelen en -inhouden die onderdeel uitmaken van de programma's in de hele onderwijskolom, van voorschool via primair en voortgezet onderwijs tot hoger onderwijs. Vaak gaat het om het ordenen en uitlijnen van inhoudelijke eisen die aan het onderwijsprogramma worden gesteld, bijvoorbeeld door middel van kerndoelen, tussendoelen en leerlijnen, eindtermen, kwalificatiedossiers, referentieniveaus, of exameneisen.

Naast ordenen en uitlijnen gaat het om het ontwikkelen van voorbeeldmaterialen en instrumenten om de inhoudelijke eisen handen en voeten te geven. Een voorbeeld hiervan is de bijdrage die SLO levert aan de uitwerking en invoering van de doorlopende leerlijnen voor taal en rekenen met behulp van het

referentiekader taal en rekenen. Rond dit thema draagt de SLO tevens zorg voor coördinatie van de ondersteuningsactiviteiten van instellingen waar SLO nauw mee samenwerkt.

2.4.7 Samenhang in het curriculum

Naast longitudinale samenhang (zie de programmalijn doorlopende leerlijnen) is horizontale samenhang in het curriculum evenzeer van belang. Voorbeelden zijn het zoeken naar samenhang via activiteiten als 'taal en rekenen in andere vakken' of de inhoudelijke afstemming binnen de diverse bètavakken.

Een ander aspect van horizontale samenhang betreft het streven naar een brede ontwikkeling van leerlingen ingebed in het leerplan. Om die reden besteedt SLO aandacht aan socialiserende taken waaronder sociaal-emotionele ontwikkeling, vorming en burgerschap. Het invulling geven aan deze domeinen is uiteraard primair de verantwoordelijkheid van besturen en scholen. SLO ondersteunt hierbij.

In 2012 is een start gemaakt met het ontwerpen van 'curriculumvensters' voor het funderend onderwijs (po, vo-onderbouw en vmbo). Deze krijgen een verder beslag in 2013. Hierbij staat de vraag centraal hoe scholen kunnen worden ondersteund in het maken van bewuste, consistente inhoudskeuzes, uitgaande van een eigen profiel, de kern van het onderwijs en toekomstige ontwikkelingen.

Ook internationaal opgang makende denkbeelden over *21st century skills* (met betrekking tot ICT, probleemoplossen, creativiteit, onderzoek en dergelijke) kunnen daarbij aan de orde komen. Met de curriculumvensters wordt een bijdrage geleverd aan zowel de interne samenhang van keuzes, aan transparante en efficiënte benutting van onderwijstijd, aan externe profilering van scholen als ook de interactie van scholen met hun omgeving.

2.4.8 Curriculum en toetsing

Veranderingen in doelen en inhouden impliceren doorgaans ook aanpassingen in toetsing en examinering. Sterker nog, voor het welslagen van curriculumvernieuwingen is voldoende meebewegen van de toets- en examenpraktijk een belangrijke voorwaarde. Succesvolle inhoudelijke vernieuwing wordt nog te vaak belemmerd door onvoldoende aandacht voor een naar inhoud en vorm passend en adequaat toetsinstrumentarium, evenals door het gebrek aan daarop afgestemde ondersteuning en toerusting van leraren. Voor SLO liggen er rond deze thematiek diverse taken, niet in de laatste plaats in de context van het streven naar een meer opbrengstgerichte aanpak in het primair en voortgezet onderwijs. Gegeven het belang van meer synergie tussen leerplan- en toetsontwikkeling zullen die taken zoveel mogelijk in samenwerking met Cito en CvE worden opgepakt.

In het kader van vakvernieuwing besteedt SLO daarom aandacht aan geschikte en valide voorbeelden van toetsing en examinering, met voor wat betreft het primair onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs een accent op diagnostische toetsing. Tevens worden, bijvoorbeeld door het opstellen van leerlijnen, inhoudelijke bouwstenen aangedragen voor leerlingvolgsystemen.

Binnen deze programmalijn passen ook de activiteiten op het terrein van de inhoudelijke kwaliteitsborging van schoolexamens, inclusief het vervaardigen van handreikingen voor het schoolexamen voor vakken waar dat aan de orde is.

Ook vervult de SLO inhoudelijke secretarisrollen in diverse syllabus- en toetswijzercommissies.

3. Cito

3.1 *Expertisecentrum Cito*

3.1.1 Onderzoek en ontwikkeling

Cito beheert een expertisecentrum rond toetsing en evaluatie. Dit expertisecentrum richt zich op onderzoek naar evaluatie van leerprestaties en op psychometrische modelontwikkeling. Met dit onderzoek wordt de kwaliteit van toetsen en examens bewaakt en op een hoger niveau gebracht. Onderzoeksonderwerpen zijn: procedures voor zogeheten adaptieve toetsing waarbij de moeilijkheidsgraad wordt aangepast aan het niveau van de leerling, procedures voor een valide vergelijking van toetsresultaten over schooltypen, modellen voor het meten van groei in vaardigheid, ontwikkelen van randvoorwaarden voor het opzetten van gekalibreerde itembanken, procedures voor automatische selectie van opgaven uit itembanken op basis van moderne psychometrische schalingstechnieken, procedures voor het bepalen van standaarden, modellen voor het vergelijken van toetsresultaten, meten van complexe vaardigheden en het gebruik van multimedia in toetsen. Het expertisecentrum is via dit onderzoek nauw betrokken bij het ontwikkelen van innovatieve toetsing via digitale afnames en het ontwikkelen van een kwaliteitsstandaard bij de digitale examens en toetsen. Het expertisecentrum heeft ook een functie bij het ontsluiten en het in overzichtelijke kaders beschikbaar stellen van informatie op het gebied van toetsing, examinering en onderwijsevaluatie op Kennisnet. Cito verzorgt de portal Toetswijzer en Toetsgids, een rubriek waarin de kwaliteit van bestaande toetsen beoordeeld wordt, en dossiers waarin recente ontwikkelingen op het gebied van examens en toetsen beschreven worden.

Verder wordt de opgedane algemene basiskennis gebruikt voor het geven van adviezen aan CvE en overheid. Over de ontwikkelde procedures en psychometrische modelontwikkeling wordt door medewerkers van het centrum gepubliceerd in rapporten, op conferenties in binnen- en buitenland en in nationale en internationale tijdschriften. Ook worden er regelmatig onderzoeksrapporten gepubliceerd over de kwaliteit van het primair onderwijs in Nederland, zoals onderzocht met het onderzoeksprogramma (PPON).

Stichting Cito stelt de resultaten van met publieke middelen vervaardigde producten beschikbaar aan derden. Voor het beschikbaar stellen van data aan derden werkt Stichting Cito met een protocol. Dit protocol legt zaken vast rond geheimhouding, uitzonderingen daarop en eisen van privacy (de WBP).

3.1.2 Ondersteuning Caribisch Nederland, Aruba, Curaçao en St. Maarten

In het kader van de vernieuwingen bij de eilanden in het Caribisch gebied ondersteunt Cito de onderwijsgevers en de exameninstanties daar bij het verhogen van de kwaliteit van de onderwijsevaluatie. Daarbij worden de ontwikkelingen op het terrein van het onderwijs in Caribisch Nederland en de overgangsafspraken met Curaçao, Aruba en St-Maarten betrokken. De productie en het beschikbaar stellen van centrale examens wordt afgestemd met het CvE.

3.1.3 Toetsontwikkeling Olympiades

Voor de werkzaamheden die Cito verricht voor Olympiades in het voortgezet onderwijs, worden middelen toegevoegd aan het budget voor het expertisecentrum.

3.2 Onderwijsondersteunende activiteiten primair onderwijs

3.2.1 Peilingen voor het onderwijsniveau (PPON)

Er worden regelmatig onderzoeken gepubliceerd over de kwaliteit van het primair onderwijs in Nederland. Peilingen vormen de basis van deze onderzoeken. Cito voert peilingen uit van het onderwijsniveau (PPON), op de gebieden rekenen-wiskunde, taal en wereldoriëntatie. In 2013 worden de peiling lezen/woordenschat in het sbo en de peiling Engels in groep 8 van het basisonderwijs gerapporteerd. Er worden peilingen rekenen-wiskunde en luistervaardigheid in het sbo uitgevoerd. De peiling luistervaardigheid vindt ook plaats in het basisonderwijs (groepen 5 en 8). Peilingen voor aardrijkskunde en geschiedenis in 2014 worden voorbereid.

3.2.2 Centrale eindtoets

De centrale eindtoets taal en rekenen is bedoeld voor (nagenoeg) alle leerlingen in het primair onderwijs en op termijn ook de leerlingen in het speciaal (basis)onderwijs. De toets wordt volgens de planning voor het eerst landelijk afgenomen bij alle leerlingen in groep 8 van het regulier primair onderwijs in het voorjaar van 2013 (op centraal vastgestelde data in de derde of vierde volle week van april). Daarna volgt jaarlijks een afname in dezelfde periode. De toets dient de kennis en vaardigheden van leerlingen te meten op het gebied van de Nederlandse taal en rekenen-wiskunde. Inhoudelijk sluit de toets aan bij de bestaande Cito-eindtoets. Het College voor Toetsen en Examens (in oprichting) is verantwoordelijk voor de totstandkoming, de vaststelling, het tijdstip van afname en de uitvoering van de centrale eindtoets.

Vorbereidende constructiewerkzaamheden bij Cito zijn gestart in 2011. De centrale eindtoets wordt in de periode 2013-2015 verder aangepast aan de referentieniveaus voor Nederlandse taal en rekenen-wiskunde.

3.2.3 Leerling- en onderwijs volgsysteem speciaal basis onderwijs

Cito werkt aan vernieuwing van een (digitaal) leerling- en onderwijsvolgsysteem gericht op het speciaal (basis) onderwijs, waarbij leerlingen binnen het referentiekader van de doorlopende leerlijnen en vergelijkbaar met leerlingen in het regulier basisonderwijs gevolgd kunnen worden. Daarnaast wordt veel aandacht geschonken aan het feitelijk gebruik van de informatie in de lespraktijk voor speciale leerlingen, zodat de leerkrachten de informatie uit het leerling- en onderwijsvolgsystemen optimaal kunnen benutten voor het analyseren van de progressie die leerlingen maken in relatie tot vooraf gestelde doelen.

3.2.4 Leerling- en onderwijsvolgsysteem voortgezet speciaal onderwijs

Er wordt een leerling- en onderwijsvolgsysteem vso *diplomagericht* (LOVS) opgezet waarmee speciale leerlingen in de uitstroomrichting diplomagericht van het vso adequaat getoetst en gevolgd kunnen worden. Doel van deze toevoeging

is dat voor deze leerlingen een passend LOVS beschikbaar is voor het volgen en plannen van het onderwijs.

Er is een ontwikkeling van een passend LOVS voor het vso *arbeidsmarktgericht*. Dit LOVS bestaat uit twee type toetsen. Het eerste type betreft digitale toetsen die op een functionele wijze de taal- en rekenvaardigheden van leerlingen meten binnen de doorgaande leerlijnen van het referentiekader. Deze eerste type toetsen meten de vaardigheden begrijpend lezen, rekenen-wiskunde en taalverzorging. Het tweede type betreft praktijktoetsen waarbij het gebruik van taal- en rekenvaardigheden gemeten wordt door leerlingen praktijkopdrachten te laten uitvoeren binnen de leefcontexten arbeid, wonen en vrije tijd.

Er wordt gewerkt aan een LOVS voor leerlingen in de uitstroombestemming *dagbesteding*. Dit LOVS richt zich met name op leerlingen voor wie toetsen met pen en papier te lastig zijn. Voor dit volgsysteem worden toetsactiviteiten ontwikkeld om de ontwikkeling van de zelfredzaamheid van deze leerlingen in taal en rekenen te volgen. De opdrachten sluiten aan bij de leefcontexten wonen en vrije tijd.

Bij de oriëntatie op de toetsontwikkeling wordt met inhoudelijke deskundigen evenals met pilotscholen en experts uit het veld gesproken en afgestemd.

3.3 Onderwijsondersteunende activiteiten voortgezet onderwijs

3.3.1 Centrale examens

Cito produceert jaarlijks de opgaven voor de centrale examens voor vmbo, havo en vwo. Het College voor Examens (CvE) stelt de opgaven vast. Cito rapporteert over de afname en normering. Cito publiceert de publieke examens op internet. Cito voert werkzaamheden voor de normhandhaving uit met het doel de prestatie-eisen bij de centrale examens gelijk te houden.

In artikel 12, zevende lid, van de Wet SLOA is neergelegd dat Cito exclusief taken heeft met betrekking tot toetsen en examens en de daarbij behorende aanvullende activiteiten. Vanwege het grote belang van centrale examens in het voortgezet onderwijs bij de handhaving van het niveau van het voortgezet onderwijs zijn de middelen die hiervoor aan Cito worden toegekend niet betrokken in het proces van vraagsturing door de VO-raad.

3.3.2 Toetsen rekenen VO

Cito produceert de toetsen rekenen VO als deel van het beleid rond verhoging van het reken- en taalniveau van de leerlingen in het voortgezet onderwijs. Na het pilotjaar 2013 zullen de toetsen in 2014 voor alle examenkandidaten in het voortgezet onderwijs worden aangeboden.

3.3.3 Gebruik van de computer bij de afname van digitale examens en toetsen

Het gebruik van de computer bij de centrale examen en toetsen is sterk in ontwikkeling. Soms is daarbij de verhoging van het aantal centraal te toetsen vaardigheden de drijfveer, soms maakt het gebruik van de computer een grotere vrijheid mogelijk voor de scholen in het bepalen van de afnamemomenten. Van Cito wordt verwacht dat het in 2013 en volgende jaren verder gaat met het

ontwikkelen van de digitale examens en toetsen en met het ondersteunen van scholen, die deze toetsen en examens afnemen. Op basis van een aanbesteding is een nieuwe organisatie en afnameomgeving voor de digitale examens en toetsen in ontwikkeling in opdracht van het CvE. Cito zal zijn medewerking verlenen bij het testen van de voor de inhoud van de digitale examens en toetsen relevante softwaremodules van de nieuwe afnameomgeving. Cito zal zijn ontwikkel- en evaluatiesysteem voor digitale examens verder aanpassen aan de standaarden van de nieuwe afnameomgeving. Tot het moment dat de nieuwe afnameomgeving gebruikt kan worden op alle scholen, zal Cito het gebruik van de afnameomgeving ExamenTester blijven ondersteunen.

3.3.4 Nieuwe examenprogramma's tweede fase

In de tweede fase van het voortgezet onderwijs worden voor enkele vakken nieuwe, aan de tijd aangepaste examenprogramma's gemaakt. Cito maakt ten behoeve van de pilotscholen bij deze nieuwe examenprogramma's centrale examens die als voorbeeldexamens voor de andere scholen kunnen worden gebruikt. Cito ondersteunt pilotscholen bij het maken van schoolexamens bij die nieuwe programma's.

3.3.5 Nieuwe examenprogramma's vmbo

In het vmbo worden de beroepsgerichte examenprogramma's herzien. Cito maakt ten behoeve van de pilotscholen bij deze nieuwe examenprogramma's de centrale examens (cspe's) die na gebruik op de pilotscholen als voorbeeldexamens door de andere scholen kunnen worden gebruikt.

3.3.6 Aandacht voor het verhogen van het niveau van het schrijven bij voortgezet onderwijs

Cito ontwikkelt in overleg met het CvE en scholen nieuwe typen centrale examens Nederlands waarbij het beoordelen van schrijfvaardigheid een grote rol speelt. In dat licht worden de pilots "gedocumenteerd schrijven Nederlands" bij havo en vwo en de pilots "schrijven Nederlands" bij vmbo voortgezet.

3.4 Onderwijsondersteunende activiteiten mbo

Cito produceert jaarlijks de opgaven voor de centraal ontwikkelde examens (coe's) voor alle kandidaten van mbo niveau 2 t/m 4. Er worden examens voor Nederlandse taal en rekenen voor referentieniveaus 2F en 3F samengesteld. De examenafname is digitaal. Het CvE stelt de opgaven, de tijdstippen van de afnames en de normering vast. Cito rapporteert over de resultaten van de afname aan de scholen. De werkzaamheden vinden plaats in nauwe samenwerking met OCW, MBO Raad, AOC Raad, CvE en vertegenwoordigers uit het veld.

In het jaar 2013 worden bij mbo 4 de pilots afgerond en wordt gestart met voor het diploma meetellende afnames. Bij mbo 2 en 3 zullen nog pilots worden uitgevoerd ter voorbereiding op de verplichte afname. Met het oog op een optimale uitvoeringssystematiek voor de mbo instellingen wordt in de komende jaren gefaseerd toegewerkt naar een over het jaar verspreid systeem van afnames van de coe's.

3.5 Nulactiviteiten

Om binnen het kader van internationale verdragen, overeenkomsten en samenwerkingsrelaties tot een goed afgestemde inzet te komen bij diverse activiteiten is voor de LPC, SLO en Cito subsidie beschikbaar in beperkte omvang. Dit is een reservering voor een 'nulproject' buiten het innovatiedeel. Over de subsidietoepassing wordt in nauw overleg met OCW besloten. Activiteiten kunnen ook deel uitmaken van projecten in het kader van algemene subsidieaanvragen op het terrein van internationalisering. Tevens wordt profilering van de instellingen in het buitenland gestimuleerd.

Door de gewijzigde positie van Caribisch Nederland is het van belang dat de in Nederland ontworpen projecten van de periode 2012-2013 ook uitgevoerd kunnen worden in Caribisch Nederland. Dit vindt plaats in nauw overleg met het ministerie van OCW.

4. Praktijkgericht onderzoek primair en voortgezet onderwijs (LPC)

Omdat het praktijkgericht onderzoek ("R&D-activiteiten" in de vorige Hoofdlijnenbrief) als onderdeel van de Wet SLOA na 2013 anders zal worden ingevuld, beperkt de Hoofdlijnenbrief 2013-2014 zich voor deze activiteiten tot eenjarige projecten die uitgevoerd en afgerond worden in 2013. Om die reden zullen er voor dit afrondende jaar geen nieuwe programmalijnen en strategische kernen worden geformuleerd, zoals in de voorgaande jaren wel gebruikelijk was. De programmalijnen en strategische kernen uit de Hoofdlijnenbrief 2012-2013 dienen dus niet alleen als basis voor de programmering van de projecten die in 2012 zijn gestart, maar ook voor de door de LPC in 2013 nieuw te entameren activiteiten. Voor de meerjarige projecten die in 2011 zijn gestart, geldt dat hieraan de programmalijnen en strategische kernen van de Hoofdlijnenbrief 2011-2012 ten grondslag liggen. De vragen die in de programmalijnen van de vorige Hoofdlijnenbrief 2012-2013 vastgelegd zijn (en dus nog steeds leidend zijn voor de projecten van de LPC) worden hieronder samengevat (voor een volledige beschrijving verwijs ik naar de Hoofdlijnenbrieven 2012-2013 en 2011-2012).

4.1 *Programmalijn 1: Doorlopende leerlijnen taal en rekenen*

- Hoe kunnen leraren door het werken met aan de referentieniveaus gekoppelde tussendoelen en leerlijnen de opbrengstgerichtheid van het onderwijs verhogen?
- Hoe kunnen leraren door het maken van adequaat onderbouwde, beredeneerde keuzes in het onderwijsaanbod taal en rekenen optimaal aansluiten bij de behoeften van specifieke doelgroepen?

4.2 *Programmalijn 2: De kwaliteit van de leraar*

- Hoe kan in po het handelingsniveau en -repertoire van leraren op het gebied van het interpreteren van data, van tussendoelen en leerlijnen (in relatie tot de referentieniveaus), instructievaardigheid en klassenmanagement en handelingsgericht werken op een effectieve manier versterkt worden?
- Hoe kan in po en vo de kwaliteit en professionaliteit van leraren op effectieve wijze worden versterkt?
- Wat zijn effectieve manieren om leerkrachten te stimuleren zich professioneel te blijven ontwikkelen (o.a. feedback geven)?
- Wat zijn effectieve manieren om de onderzoekende houding van leraren te stimuleren?

4.3 *Programmalijn 3: Passend onderwijs en zorg*

- Hoe kan de betrokkenheid van ouders bij de ontwikkelingen rondom passend onderwijs worden gestimuleerd?
- Hoe kunnen er goede doorlopende zorglijnen worden gerealiseerd bij de overgang tussen de verschillende onderwijssectoren (m.n. po-vo en vo-mbo)?
- Op welke wijze kan de afstemming tussen scholen en jeugdzorg en gemeenten op effectieve wijze worden vormgegeven?
- Op welke manier kan onderwijsondersteuning effectief ingezet worden zodat in de klas zoveel mogelijk passend onderwijs aan elke leerling geboden kan worden?

4.4 *Programmalijn 4: Het organiseren van leren en leerprocessen*

- Welke eisen stelt het opbrengstgericht werken aan de inrichting van het onderwijs en de organisatie?
- Hoe kunnen nieuwe wetenschappelijke inzichten in de leerprocessen van leerlingen op een effectieve wijze in de praktijk worden benut?
- Hoe kunnen nieuwe technologische ontwikkelingen (bijvoorbeeld sociale media) op een zodanige wijze worden ingezet dat het onderwijs optimaal aansluit bij de leefwereld van leerlingen en met hogere leeropbrengsten als resultaat?

4.5 *Programmalijn 5: School en omgeving*

- Op welke effectieve manieren kan *binnen- en buitenschools leren* beter op elkaar worden afgestemd ter ondersteuning van het leer- en ontwikkelingsproces van het kind?
- Hoe kunnen partners van buiten het onderwijs (bijvoorbeeld wijkinstanties) bijdragen aan de versterking van het onderwijs als het gaat om de bredere opdracht van de school?

4.6 *Programmalijn 6: De rol van bestuur en management bij de het realiseren van goede onderwijskwaliteit*

- Wat zijn effectieve wijzen waarop besturen kennisdeling en kennisontwikkeling tussen scholen (binnen en buiten het eigen bestuur) kunnen stimuleren?
- Hoe kunnen besturen onder verschillende condities (onder meer de grootte en de demografische context) effectief sturen op de onderwijskwaliteit?
- Hoe kan vanuit de Code Goed Bestuur op effectieve wijze sturing worden gegeven aan de schoolorganisatie?
- Hoe kunnen partners van buiten het onderwijs (bijvoorbeeld bedrijven) bijdragen aan de versterking van het bestuur en management (bijvoorbeeld vergroten van financiële deskundigheid)?

4.7 *Aanpassing in programmalijn 3: Passend onderwijs*

Bij het uitwerken van de projectplannen is vorig jaar geconstateerd dat binnen programmalijn 3, Passend onderwijs, een vraagstuk ontbreekt dat focust op het primaire proces. Vandaar dat in deze programmalijn de volgende nieuwe focus wordt opgenomen:

- Op welke manier kan onderwijsondersteuning effectief ingezet worden zodat in de klas zoveel mogelijk passend onderwijs aan elke leerling geboden kan worden?

Aangezien er rondom dit onderwerp reeds een groot aantal interventies en instrumenten is ontwikkeld, is het met betrekking tot deze focus uitdrukkelijk niet de bedoeling om nieuwe interventies en instrumenten te ontwikkelen maar om de kritische succesfactoren bij bestaande interventies en instrumenten te identificeren, beschrijven en ontsluiten (zie hieronder). Eventueel kan ook ingestoken worden op het voor de onderwijspraktijk bruikbaar maken van bestaande en eerder ontwikkelde kennis op dit gebied.

4.8 Uitgangspunten 2012-2013 gehandhaafd

In de vorige Hoofdlijnenbrief zijn ook vier uitgangspunten voor de inrichting van de activiteiten van de LPC benoemd:

- Leraren, schoolleiders en besturen moeten meer dan voorheen betrokken worden bij de activiteiten van de LPC. Zo wordt bevorderd dat scholen zelf in staat zijn oplossingen te vinden voor vraagstukken waar zij in de dagelijkse praktijk mee te maken hebben (*Eigenaarschap*).
- De projecten van de LPC dienen niet alleen nuttig te zijn voor de deelnemende scholen, maar ook voor de po- en vo-sectoren als geheel (*Belang voor scholen en belang voor sectoren*).
- Binnen de projecten van de LPC dient een balans te zijn tussen die brede opdracht van scholen en de focus op de basisvaardigheden taal/lezen en rekenen (*Prioriteiten*).
- Bij scholen (leraren, teams, schoolleiders en besturen), sectorraden en OCW is behoefte aan kennis waarmee kwaliteitsverbetering, implementatiestrategieën en beleidsinterventies worden onderbouwd. De SLOA-instellingen leveren hieraan een bijdrage vanuit hun expertise. Deze bijdrage wordt gekenmerkt door een brede kennis van de onderwijspraktijk, een methodisch deugdelijke R&D aanpak en gebruik van lokale, regionale en landelijke contacten. De activiteiten van de LPC sluiten per thema aan bij relevante, actuele wetenschappelijke literatuur en er wordt nader ingegaan op relevante beleidsontwikkelingen. Van doorlopende projecten wordt duidelijk gemaakt wat de opbrengsten tot nu toe zijn, en hoe hierop voortgebouwd wordt. Projecten dragen bij aan de daadwerkelijke verbetering van het onderwijs aan leerlingen en aan de professionele ontwikkeling en daarmee herwaardering van de positie van de leraar. Van elk project wordt duidelijk gemaakt op welke wijze de resultaten voor scholen beschikbaar gesteld worden. (*Versterking R&D-expertise*).

Voor meer informatie over de bovenstaande uitgangspunten verwijs ik kortheidshalve naar de inleiding en de paragrafen 4.1.1 t/m 4.1.4 van de Hoofdlijnenbrief 2012-2013. Deze uitgangspunten worden echter wel onverkort gehandhaafd.

Het wordt niet per definitie uitgesloten om nieuwe interventies te ontwikkelen, zoals gesteld is in de Hoofdlijnenbrief 2012-2013. Omdat als onderdeel van de R&D-projecten reeds een groot aantal interventies en instrumenten is ontwikkeld, zou de primaire focus in de projecten echter wel moeten liggen op het identificeren, beschrijven en ontsluiten van kritische succesfactoren bij reeds bestaande interventies en instrumenten (wat werkt wanneer, waar en waarom en welke aanvullende kennis is daar eventueel voor nodig in het onderwijsveld?). Verder wordt naast de manier waarop de disseminatie plaatsvindt in de projectplannen een duidelijke focus gelegd op valorisatie (kennisbenutting): op welke manier wordt daar vorm aan gegeven en welke methodieken worden ten behoeve hiervan als onderdeel van het project ingezet?

4.9 Beëindiging subsidie

Zoals in de inleiding van deze Hoofdlijnenbrief beschreven, ben ik voornemens om de kennisinfrastructuur te herzien, waarbij ook het praktijkgericht onderzoek zoals de LPC dat nu uitvoeren anders ingericht wordt. Dit betekent dat naar verwachting de subsidie aan de LPC na 2013 wordt beëindigd. De LPC zijn al van dit voornemen op de hoogte gebracht. De LPC dienen hier rekening mee te houden bij hun subsidieverzoek voor 2013. In de subsidieaanvraag dient duidelijk aangegeven te zijn hoe de projecten in 2013 afgerond worden en hoe de met publiek geld ontwikkelde producten beschikbaar blijven.

5. Praktijkgericht onderzoek middelbaar beroepsonderwijs (ecbo)

Het ecbo ontwikkelt vanuit een meerjarig perspectief - onder inhoudelijke aansturing van een programmaraad - een jaarlijkse onderzoeksprogrammering.

De tekst die nu voorligt, is het resultaat van intensief overleg binnen de programmalijnen. Tevens is de programmering uitvoerig besproken met verschillende respondenten in het veld. In de hierop volgende paragrafen wordt het onderzoeksprogramma van het ecbo toegelicht.

Voor ecbo geldt, net als voor de LPC, dat naar verwachting de subsidiering via de Wet SLOA beëindigd wordt na 2013. Ecbo dient in haar subsidieverzoek voor 2013, net als de LPC, hier rekening mee te houden bij het starten van nieuwe projecten, evenals een antwoord te geven op de vraag hoe de met publiek geld ontwikkelde producten beschikbaar blijven na 2013.

5.1 *Programmalijn 1: Functies van het beroepsonderwijs*

De kern van het initieel (middelbaar) beroepsonderwijs is het meervoudig kwalificeren via multifunctionele instellingen. Dat kwalificeren is gericht op beroep, burgerschap en 'doorleren'. Daarnaast formuleert de Wet Educatie en Beroepsonderwijs ook persoonlijke ontplooiing als expliciet doel en is door de introductie van verplichte eisen voor rekenen en Nederlandse taal aan het beroepsonderwijs tevens een onderhouds- en reparatiefunctie toebedacht. Tegen dit geheel van aangeduide doelen kan op het stelselniveau van het beroepsonderwijs vanuit twee perspectieven worden aangekeken: een sociaaleconomisch perspectief en een sociaal-integratief perspectief. Binnen het sociaaleconomisch perspectief gaat het om een drietal processen: selectie in het onderwijs (plaatsing in passende opleidingstrajecten); kwalificering voor beroep en/of arbeid, zich uitdrukking in diploma's met civiel effect als gewenste, directe output van beroepsonderwijs; en om het proces van allocatie waarbij posities op de arbeidsmarkt worden toegewezen (meer langetermijn-outcomes).

Binnen het sociaal-integratief perspectief gaat het om noties als maatschappelijke voorbereiding en burgerschap. Participatie aan de samenleving via werk en andere leefgebieden én gewenste sociale samenhang of cohesie zijn de onderliggende publieke waarden. Binnen het middelbaar beroepsonderwijs krijgt dit een specifieke lading, omdat de diversiteit van de te bereiken doelgroep groot is: van 'excellente' mbo-leerlingen die doorleren in het hoger onderwijs tot leerlingen die de grootste moeite hebben om een startkwalificatie te halen. In deze programmalijn gaat het om antwoorden op de vraag hoe het beroepsonderwijs dit sociaal-integratief perspectief op stelselniveau vorm geeft. De afbakening met de andere programmalijnen volgt het patroon, zoals dat bij het sociaaleconomisch perspectief is beschreven.

Naast deze twee stelselperspectieven is in deze programmalijn een programmalijndoorsnijdend thema aan de orde. Dat thema heeft betrekking op de wijze waarop kennisontwikkeling en kennisbenutting in en voor het middelbaar beroepsonderwijs wordt georganiseerd. Daarbij gaat het zowel om kennis die voor de uitoefening van functies in het beroepsonderwijs van betekenis zijn als om kennis die richting geeft aan de inhoudelijke invulling van up-to-date beroepsonderwijs.

5.2 Programmalijn 2: Leven lang leren

De problematiek van programmalijn 2 betreft het brede vraagstuk van een leven lang leren. Het gaat hier om het relateren van de om- en bijscholing van de beroepsbevolking aan de (komende) veranderingen op de arbeidsmarkt. De huidige arbeidsmarkt in Nederland ziet zich immers geplaagd voor een merkwaardige paradox, waarin lange termijnontwikkelingen verwijzen naar structurele krapte in sectoren als de techniek en de zorg, terwijl de korte termijnontwikkelingen nog volop in het teken van crisis en werkloosheid staan. Het beroepsonderwijs moeten daar op juiste wijze op inspelen. Uit de veranderingen op de arbeidsmarkt komen immers de kwalificatievragen voor (potentiële) werkenden voort. In deze programmalijn wordt daarom gekeken naar de pogingen om de discrepanties tussen die kwalificatievragen en de kennis en vaardigheden van de beroepsbevolking op te lossen. Het (middelbaar) beroepsonderwijs vormt hierbij een centraal referentiepunt: als 'producent' van vaardigheden voor een groot deel van de beroepsbevolking en (veel bescheidener) als aanbieder van scholing om de vaardigheden van diezelfde beroepsbevolking op peil te houden. Daarnaast bestaat er een omvangrijke private markt, die we in 2012 voor het eerst in beeld willen gaan brengen. Naast de activiteiten die zich direct richten op de vraag hoe om- en bijscholing te bevorderen, zijn in deze programmalijn ook indirecte vraagstukken opgenomen, met name met betrekking tot de beheersing van basisvaardigheden bij de beroepsbevolking.

5.3 Programmalijn 3: Pedagogisch-didactisch handelen opleiders

Verwachtingen van bedrijfsleven en samenleving hebben impact op de manier waarop in het beroepsonderwijs primaire onderwijsprocessen worden ingericht. Actuele voorbeelden zijn de invoering van de beroepsgerichte kwalificatiestructuur, de wettelijke niveaueisen op het terrein van taal en rekenen, en sociaal-maatschappelijke ambities om sociale cohesie, participatie en het kennispeil in de samenleving te versterken. In antwoord daarop (her)ontwerpen opleidingen leeromgevingen, soms met 'grensoverschrijdende' integraties van beroepssectoren of kwalificatieniveaus in de beroepskolom vmbo, mbo, hbo. Daarbij probeert men zoveel mogelijk aan te sluiten bij deelnemers die variëren naar vooropleiding, werkervaring, sociaal-maatschappelijke achtergrond, etnische achtergrond, leermogelijkheden, arbeidsmarktperspectief et cetera. Resultaat is een variëteit aan leeromgevingen, waarin scholen en bedrijven meer of minder intensief samen werken, de relatie schools- en werkplekleren verschillend is en interactiesituaties anders zijn georganiseerd. Het is aan teams van opleiders, met participatie vanuit school en bedrijf, om uitwerking te geven aan de (her)inrichting van de primaire onderwijsprocessen. Dit levert vraagstukken op voor het pedagogisch-didactisch handelen van opleiders die gaan over het structureren van leerdoelen en inhoud, het ontwerpen van leeromgevingen en over het begeleiden en beoordelen van deelnemers.

5.4 Programmalijn 4: Beleid, bestuur en organisatie

Het realiseren van de doelstellingen en ambities van de sector, kortweg van 'goed mbo', vraagt om invulling van een aantal condities. Het vraagt van instellingen om te voldoen aan de eisen van goed bestuur, onderwijskwaliteit te borgen in een goed functionerend kwaliteitszorgsysteem, kwalitatief goed personeel aan te trekken en te behouden, en het vraagt van de professionals gezamenlijk om vanuit hun rollen en verantwoordelijkheid hun professionele organisatie en

onderwijs gestalte te geven. Daarmee vormt het onderzoek naar de condities voor 'goed mbo' (onderwijskwaliteit) de kernopdracht in deze programmalijn. De contouren voor de condities die ertoe doen worden geschetst in een aantal recent uitgebrachte beleidsrapporten en beleidsonderzoeken. Het Actieplan Werken aan Vakmanschap 2001-2015 (2011), het uitgebrachte Advies van de Commissie Oudeman Focus in het mbo (2011), het Inspectieonderzoek Besturing en onderwijskwaliteit in het mbo (2010) en niet in de laatste plaats het Convenant Leerkracht (2008), waarin de minister van OCW, werkgevers en vakbonden afspraken hebben gemaakt over de versterking van de positie van de docent. De gemaakte afspraken in het Convenant Leerkracht hebben zijn beslag gekregen met de wetswijziging WOR (Wet op de Ondernemingsraden) en het Professionele Statuut.

Het actieplan Leraar 2020 beschrijft hoe de professionele kwaliteit van docenten verbeterd kan worden, zodat de best mogelijke kwaliteit van onderwijs gerealiseerd kan worden. Het HRM-beleid in relatie tot kwaliteitsbeleid is een belangrijk aangrijpingspunt om de ambitie 'professionele scholen met ruimte voor goed onderwijspersoneel' te realiseren.

5.5 Programmalijn 5: doorstroom in en rond het mbo

Het doorstroomprogramma heeft zich in de afgelopen jaren langs evolutionaire weg ontwikkeld. Begonnen is met onderzoek naar de ontwikkelingen op de scharnierpunten vmbo - havo en vmbo – mbo. Daaraan is onderzoek naar andere scharnierpunten toegevoegd. De oorspronkelijke gedachte was om de kern van de programmalijn te definiëren als het in kaart brengen van de doorstroom op alle scharnieren in en om het mbo en vervolgens de ontwikkeling in de doorstroom op deze scharnierpunten te volgen. Hoewel het onderzoek naar doorstroom op scharnierpunten nog steeds een belangrijk onderdeel van het programma is, is de gedachte om de programmalijn tot dit onderzoek te beperken losgelaten. Enerzijds omdat door afspraken met DUO de doorstroom op scharnierpunten veel kosteneffectiever in kaart kan worden gebracht (waardoor ruimte voor ander onderzoek ontstaat) en anderzijds om te voorkomen dat het programma beperkt blijft tot het beschrijven van trends.

Bijlage 1: Overige onderwijsondersteunende activiteiten

De afspraken over de versterking van de marktwerking gaan in budgettair opzicht over de middelen die destijds voor de mantels innovatie en denktank ter beschikking zijn gesteld. Enkele van de in deze bijlage genoemde onderwijsondersteunende activiteiten zijn hiervan uitgezonderd omdat zij activiteiten regelen die niet op een andere wijze tot stand kunnen worden gebracht.

Hoogbegaafden

Bijzondere aandacht in het onderwijs voor hoogbegaafde en cognitief getalenteerde leerlingen is van belang om de ontwikkeling van (top)talenten te stimuleren, prestaties te verbeteren en onderpresteren van deze leerlingen te voorkomen. Dat is zowel in het belang van hun persoonlijk welbevinden als van hun potentiële bijdrage aan de kenniseconomie en is tevens van invloed op de internationale concurrentiepositie van Nederland.

Naast tijd voor 'het beste uit alle leerlingen halen' is het tijd om ook uit alle leerlingen de besten te halen. Dit vereist per sector een specifieke aanpak zonder de noodzakelijke samenhang uit het oog te verliezen.

Zowel in het po als in het vo vindt een groot aantal initiatieven plaats op het gebied van excellentiebevordering. De komende periode zal de nadruk komen te liggen op de effectiviteit van de verschillende initiatieven, de overdracht van kennis en vaardigheden op het gebied van de signalering en begeleiding van hoogbegaafde leerlingen, de aansluiting tussen de po, vo en doorstroom naar ho. Maatwerk voor de leerling, regionale samenwerking en deskundigheidsbevordering zijn hierbij sleutelwoorden.

Bèta-Olympiades

De Olympiades zijn bedoeld om deelname van leerlingen aan de exacte vakken te stimuleren: biologie, wiskunde, natuurkunde, scheikunde, informatica, aardrijkskunde en science (EUSO en IJSO). Ze komen tegemoet aan specifieke behoeften van (hoog)begaafde leerlingen en bieden hen een extra uitdaging. Een bijkomende opbrengst is dat Nederland in de internationale Olympiades van exacte vakken en leergebieden wordt vertegenwoordigd. De Olympiades dragen op die manier bij aan het internationaliseren van het bètaonderwijs.

De SLO coördineert de organisatie van de Olympiades en de ontwikkeling van het voorlichtingsmateriaal. De afzonderlijke organisaties voor de vakken overleggen een door de SLO in te dienen gezamenlijk projectplan, waarin streefcijfers voor deelnemende scholen en leerlingen zijn opgenomen, evenals verspreiding van de ontwikkelde opgaven. Ook organiseren zij onderlinge uitwisseling van ideeën en afstemming. Het budget komt ten goede aan de afzonderlijke Olympiades, inclusief voorbereiding en vertegenwoordiging van Nederland in de internationale Olympiades. Voor de coördinatie van de Olympiades ontvangt de SLO maximaal 10% van het beschikbare budget. Voor de werkzaamheden die Cito verricht voor Olympiades zijn middelen toegevoegd aan het budget voor het Expertisecentrum.

Duurzame ontwikkeling

Een met het primair onderwijs gecombineerd subsidieaanvraag voor voortzetting van de curriculum- en leerplanontwikkeling in afstemming met het Programma Leren voor Duurzame Ontwikkeling. De ontwikkeling van een regiefunctie (onder supervisie van de Stuurgroep Duurzame Ontwikkeling) voor de implementatie van dit subsidieaanvraag mag onderdeel hiervan zijn. Het gaat daarbij vooral om dat 'duurzame ontwikkeling' als (vanzelfsprekend) aspect wordt meegenomen in de activiteiten van de onderwijs ondersteunende instellingen.

Burgerschap

SLO ziet het als haar taak maatschappelijke trends en ontwikkelingen te duiden, te identificeren en in een breder onderwijsbeleidskader te plaatsen. SLO ondersteunt het Scholennetwerk Burgerschapsvorming en ontwikkelt handvatten voor scholen om te komen tot een eigen visieontwikkeling.

HVO en SOVO

Het APS treedt op als gastheer voor het Humanistisch Vormingsonderwijs (HVO) en draagt in die hoedanigheid zorg voor de totstandkoming van een subsidieaanvraag waarmee de activiteiten op dit terrein kunnen worden uitgevoerd. Vanaf 2002 vervult het APS deze rol ook voor het Samenwerkingsverband Organisaties Voor Onderwijsvernieuwing (SOVO). Met de herziening van de kennisinfrastructuur vervalt de subsidiegrondslag voor APS na 2013. Om deze reden voert het ministerie van OCW met deze partijen gesprek over de toekomst van de subsidiering van deze activiteiten.

Kortlopend veldonderzoek

Voor het Kortlopend Veldonderzoek voeren (allianties van) onderzoeksinstituten op aanvraag van scholen voor primair, voortgezet of middelbaar beroepsonderwijs, of daaraan gelieerde organisaties of instellingen onderzoek uit om antwoord te verkrijgen op specifieke vragen die bij deze instellingen leven. De vragen hebben betrekking op onderzoek en moeten passen bij de opgestelde ontwikkelingslijnen. Het onderzoek wordt uitgevoerd onder regie van de VSLPC. Het uitvoerend secretariaat ligt bij het KPC. Dit secretariaat rapporteert onder meer over gehonoreerde aanvragen en voert klantensatisfactie-onderzoek uit. Het kortlopend veldonderzoek is een onderdeel van de huidige kennisinfrastructuur en zal bij de herziening daarvan betrokken worden. 2013 is dus naar verwachting het laatste jaar dat deze activiteiten onder de Wet SLOA gesubsidieerd worden.

Nulactiviteiten

Om binnen het kader van internationale verdragen, overeenkomsten en samenwerkingsrelaties tot een goed afgestemde inzet te komen bij diverse activiteiten is voor de LPC, SLO en Cito subsidie beschikbaar in beperkte omvang. Dit is een soort reservering in de vorm van een zogeheten 'nulproject' buiten het innovatie-deel. Over de subsidietoepassing wordt in nauw overleg met OCW besloten. Activiteiten kunnen ook deel uitmaken van projecten in het kader van algemene subsidieaanvragen op het terrein van internationalisering. Tevens wordt profilering van de instellingen in het buitenland gestimuleerd.

Door de gewijzigde positie van Caribisch Nederland is het van belang dat de in Nederland ontworpen projecten van de periode 2013-2014 ook uitgevoerd

kunnen worden in Caribisch Nederland. Dit vindt plaats in nauw overleg met het ministerie van OCW.

Bijlage 2: Budgettair kader 2013-2014

Budgettair kader artikel 2 SLOA 2013 e.v. (prijsspeil 2013)

incl. 50% correctie PO/VO sectoren en Algemeen (LPC+CITO)

incl. 25% correctie PO/VO sectoren (SLO)

incl. SLO correctie i-box ROC

incl. CINOP correctie i-box ROC

	APS	CPS	KPC	(Budget VO) VSLPC	(Budget VO) SLO	(Budget VO) CITO	(Budget BVE) CINOP
R en D							
PO	654.173	591.913	665.653	1.911.739	2.452.483	0	0
VO	2.179.102	1.788.553	2.119.042	6.088.697	5.250.387	0	0
Subtotaal	2.833.275	2.380.466	2.784.695	7.998.436	7.702.870	0	0
DENKTANK							
BVE	0	0	0	0	0	0	1.809.176
Subtotaal	0	0	0	0	0	0	1.809.176
OVERIG							
CITO-WVO (incl. normh.h.+Compex)	0	0	0	0	0	17.007.518	0
Exp. CITO (incl. PPON/LVS+Olymp.)	0	0	0	0	0	2.832.275	0
Hoogbegaafden (CPS)/Olympiades (S)	0	450.718	0	450.718	370.230	0	0
NICL /KCL (SLO)	0	0	0	0	1.098.954	0	0
Veldadviesing SLO	0	0	0	0	729.134	0	0
KPC kortlopend veldonderzoek	0	0	900.386	900.386	0	0	0
APS (HVO)	700.767	0	0	700.767	0	0	0
Leerplanontwikkeling CINOP	0	0	0	0	0	0	0
Subtotaal	700.767	450.718	900.386	2.051.871	2.198.318	19.839.793	0
Totaal generaal	3.534.042	2.831.184	3.685.081	10.050.307	9.901.188	19.839.793	1.809.176

* bedragen zijn onder voorbehoud van begrotingswetgeving

totaal instellingen budget VO: 39.791.289

Budgettair kader sectoren PO/VO/BVE

PO	0
VO	600.000
BVE	2.500.000

Bijlage 3: Procedure voor aanvragen 2013

eind februari	Afstemming OCW met PO/VO-Raad over eerste concept HLB vanuit sectorraden/LPC
begin maart	Concepttekst HLB naar OCW SLO, Cito en CINOP leveren conceptteksten van de respectievelijke hoofdstukken aan. PO/VO-Raad leveren concepttekst voor hoofdstuk LPC. OCW overlegt indien nodig met PO/VO-Raad, LPC, SLO, Cito en/of CINOP en stelt tekst HLB vast
begin april	HLB naar TK verzonden
18 april	Prioriteringsdag met OCW, PO/VO-Raad, LPC
half mei	Uitwerking projectschetsen LPC naar OCW, PO/VO-raad
29 mei	Bespreking projectschetsen en doorloopprojecten LPC met PO/VO-raad en OCW
31 augustus	SLO en Cito dienen conceptverzoeken in
juli - augustus	LPC werken projectschetsen uit tot projectplannen
17 september	LPC sturen projectplannen op aan sectorraden en OCW
1 oktober	SLO, Cito en CINOP dienen definitieve projectvoorstellen in
eind november	Gesprekken LPC, OCW en PO/VO-raad over projectplannen LPC
november	Beschikking Cito, CINOP en SLO
december	OCW stelt definitieve projectvoorstellen van de LPC vast
17 december	Beschikking LPC